„Radomer-Kielcer Leben" 41 [381) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" יאהרגאנג VIII-ער פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

היינט 8 זייטן.
Radom, dnia 23 Paź. 1931 r.
ראדאם, פרייטאג י״ב חשון תרצ״ב

Radakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אנאנסען - פרייז:
צוויי מילימעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
. . . אין . 60 .
. . . נאכ׳ן . 25 .
די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאלטען
8 שפאלטען
אין טעקסט 4 .

טעאטער „פאלסקי" אין קעלץ	טעאטער „ראזמאיטאשטשי" אין ראדאם
שבת דעם 24-טען אקטאבער ד. י.	פרייטאג דעם 23-טען אקטאבער ד. י.
פאר׳ן אבפאהר קיין אויסלאנד!	פאר׳ן אבפאהר קיין אויסלאנד!

איינציגער אויפטריט פון די בערימטע בינע-און פילם-ארטיסטען

יאנאס טורקאוו און דיאנא בלומענפעלד

אין דער אריגינעלער פיעסע
די פערל פון שאנכיי
אין 3 אקטען פון יעקב וואסטמאן

אנהויב 8³⁰ אווענד. ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ די פיעסע ווערט געשפילט אהן סופליאר.

Z intencji zaręczyn
p. Loli Krakowskiej z panem Mankiem Lewinem
życzymy Jej wiecznego zadowolenia i szczęśliwej przyszłości.
Chanka Mullerman, Syma Blum,
Sabina Sztajnberg, Regina Hirszenhorn, i Zelda Tenenbaum.

Koleżance REGINIE CUKIER z powodu zgonu

B. P. OJCA

wyrazy współczucia składają:
Wychowawca i klasa ósma
Gimnazjum tow. „Przyjaciół
Wiedzy" w Radomiu.

דער יודישער רעטונגס-קאמיטעט אין ראדאם.
(יודישע סעקציע ביים אלג. הילפס קאמיטעט פאר ארבייטסלאזע)

מאכט בעקאנט אז אין די נאהנטסטע טעג ווערט ער עפנען
א אומזיסטע קיך
אין דער געזעלשאפט „עזרה" טראאוגוסטא 52 (אמאל דלוגא 11)
די אלע וועלכע ווילען פון דער קיך גענוסען ברויכען באצייטענס זיך
פערערגיסטרירן אין סעקרעטאריאט ביי דער געזעלש. „עזרה"
אין די שעהן פון 10 פריה ביז 2 נ. מיטאג און פון 6 ביז 8 אווענד

א ו י פ ר ו ף

צו אלע ראדאמער אידען!

אזוי ווי איהר ווייסט ווי גרויס די מצוה פון **הכנסת אורחים** איז, ווענדען מיר זיך צו אייך מיט א בקשה. דער קאמיטעט פון „הכנסת אורחים" ראדאם וועהלט 5 פיהרט א דורך שוין 2 וואכען א גרונדליכען רעמאנט עס זאל זיין שיין, ריין און ווארים, כדי דער ארימאן וועלכער קומט אריין נעכטיגען זאל זיך נישט שפירען צוריקגעשטויסען.

אזוי ווי דאס איז פערבינדען מיט גרויסע קאסטען, דעריבער בעטען מיר אייך ראדאמער אידען: זייט בייהילפיג צו דער מצוה, יעדער איינער וויפיעל ער קען, קומט, אדרבה, און איהר וועט אייך איבערצייגען ווי נויטיג דאס איז.

ובזכות זה, וועט איהר זיין געהאלפען מיט געזונד און פרנסה.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער פרוי צוקער און קינדער
צוליב׳ן טויט פון זייער מאן און פאטער

ר׳ שמואל משה ז״ל

דריקט אויס
די פערוואלטונג פון דער
הילפס-געזעלשאפט „עזרה"
אין ראדאם.

Tow. „CHINUCH JEŁUDYM"
urządza w SOBOTĘ dn. 24 b. m.

Dancing

w cukierni
p. Przybyłniewskiego

na rzecz Pierwszej Ochrony Żydowskiej

Wieczór ten urozmaicony będzie
występami artystycznemi,
ze współudziałem
miejscowych sił artystycznych.

וואס ברויכען די ראדאמער יודען טהוען בכדי אבצוראטעווען דאס יודישע שפיטאל?

ראדאם האט שוין אזא טבע. מען מוז שטענדיג דערמאנען עטליכע מאהל וועגען איין זאך. דערמאנען איז נאך ווייניג, נאר ווען עס דראהט א סכנה ערשט דאן כאפט מען זיך אויף פון שלאף און מען לויפט מאכען אנ'אסיפה, וועלכע לאזט זיך, געוועהנליך, אויס מיט דעם, וואס מען בעשליסט צומאכען א צווייטע אסיפה, א דריטע, א פיערטע און אזוי כסדר.

אזא התנהגות פון א שטאט ברענגט, פערשטעהט זיך, מעהר שאדען ווי נוצען און בעווייזט גלייכצייטיג אויף דער אבגעלאזענקייט, אויף אויסגעלאשענעם ווילען און געבראכענע ענערגיע פון דער געזעלשאפט.

אנצעהייזען אויף דעם חונה־מעגל־צושטאנד, וואס הערשט אין אונזער שטאדט, האלטען מיר געקענט ברענגען א גאנצע רייהע פאקטען און טרויעריגע ערשיינונגען, וואס האלטען מיט גאנצע הונדערט פראצענט געקענט בעשטעטיגען, אז די אלע אויבען־אויסגערעכענטע „מעלות טובות“ זענען מקוים געווארען אויף ראדאם. מיר ווילען אבער דאס מאהל אוועקגעהן אין דער זייט. מחמת מיר ווילען איצט בעריהרען א צווייטען, א זעהר דריגענדען ענין, פון וועלכען מ'טאר נישט מסיח־דעת זיין א רגע, נאר תיכף אונטערנעמען א פלאנמעסיגע אקציע און נישט אבשטעהן אזוי לאנג ביז זי וועט נישט דורכגעזעצט ווערען צו אנ'ערפאלגרייכען סוף.

מיר ווילען דא פשוט אליארמירען די שטאדט וועגען דער געפאהר, וואס עס שטעהט פאר דאס יודישע שפיטאל. עס קאן קומען א מאמענט, און וואהרשיינליך אין דער נאהנטסטער צייט, ווען דער דאזיגער יודישער בנין זאל ענטיודישט ווערען און אריבער אין אנדערע הענד. וואס דאס וואלט בעדייט ווייסט יעדער יוד. אמת, אלע ווייסען דאס, אבער קיינער טוט נישט. די שטאדט שווייגט און אונזערע מנהיגים זענען פערנומען מיט „וויכטיגערע“ זאכען...

מיר האבען שוין זיינער צייט געשריבען וועגען דעם, אז עס ווערט קוועסטיאנירט דאס אייגענטהום־רעכט פון יודישען שפיטאל, ד"ה, אז מ'ווייסט נישט צו וועמען דאס יודישע שפיטאל געהערט און ווער עס איז דער פאקטישער בעל-הבית דערפון. עס פעהלען די געהעריגע דאקומענטען און אקטען וואס זאלען פעסטשטעלען דעם רעכטליכען בעזיץ און די אנגעהעריגקייט פון אט דעם הערליכען בנין. מיר האבען דאן זיך געווענדעט אין אונזער צייטונג צו אונזערע עסקנים זיי זאלען עפיס טוהן אין דער הינזיכט אום צו בעווייזען, אז דאס יודישע שפיטאל איז דורכאויס א יודישער קנין, געבויט פון יודען און פאר יודען. מיר האבען אגב, דאן אנגעוויזען, אז שוין אט דער בלויזער פאקט צו פרעגען אויף א פאספארט, צו לעגיטימירען דאס יודישע שפיטאל, דאן ווען עס איז א קלארע און פון יאהרען־לאנג בעוויסטע זאך, אז ס'איז געבויט געווארען פאר יודיש געלד און פאר יודישע קראנקע — אט שוין דער פאקט אליין איז פערדעכטיג, צי דא איז נישט פערהאן א געוויסע טענדענץ צו ענטאייגענען דאס יודישע שפיטאל פון דער יודישער בעפעלקערונג.

מיר פון אונזער זייט האבען געטוהען דעם חוב, וואס עס פאדערט זיך פון א ארטיגע צייטונג. מיר האבען געוועקט, גערופען און גענוג אויפמערקזאם געמאכט אויף די קאנסעקווענצען, וואס קאנען נולד ווערען צוליב דעם ספק. וואס איז פון ערך אויסגעדריקט געווארען איבער דאס אייגענטום־רעכט פון יודישען שפיטאל. צי אונזערע געזעלשאפטליכע עסקנים האבען ווירקליך עפעס געטוהען, כדי דאס צו בעווייזען דאס ווייסען מיר נישט. מיר האבען אפילו גארנישט געהערט וועגען דעם. ווייזט אויס, אז אויך מיט דעם איז מען נאך נישט פערטיג און ס'קאן גאנץ געמאלט זיין. אז דער זעלבער פראגע־צייכען זאל נאך אמאל געשטעלט ווערען. און דאס וואלט געווען אונדערהערט, ממש סקאנדאליעז מצד דער דער יודישער כלל־טוערי וואס האט דאס פערשוויגען און געקאנט איינרוהען, אז דאס יודישע שפיטאל זאל גאר זיין בחזקת ספק.

די פריהערדיגע גמינע, טראץ אלע איהרע שאטען־זייטען און חסרונות, מוז מען פונדעסטוועגען מודה זיין אויף איהרע גרויסע בעמיהונגען, און טאקי א דאנק איהרע ענערגישע אינטערווענצען איז געלונגען דאס בית־יתומים און מושב־זקנים זאל איבערגעשריבען ווערען אויף דער יודישער קהלה און דער בנין מיט'ן פלאץ ארום זאל פולשטענדיג איבערגעהן אין איהר רשות. אויך דארט איז נישט איינמאל ענטשטאנען א בעדראהטע סיטואציע. אויך דארט האבען זיך נישט איינמאל געפונען בעלנים. וואס האבען געהאט חשק דעם בנין פון בית יתומים צופערוואנדלען אין עפעס אנדערש... און ווען נישט די אלטע גמינע, וועלכע האט דאס אייגענטום איינגעשלאסען אין איר קהלה־אינווענטאר, וואלט סוף־כל סוף ארויסגעשפרונגען דאס זעלבע קוועסטיאנירען דעם בית יתומים ווי ביים יודישען שפיטאל. האט טאקע די אלטע גמינע געטוהען א גוטע זאך און איינמאהל פאר אלע מאהל ערלעדיקט ענדגילטיג די רעכטליכע אנגעהעריגקייט פון בית־יתומים פאר וואס עס קומט איהר דערפאר א יישר־כח.

דאס יודישע שפיטאל האט אזא זכיה נישט געהאט. דא איז די לאגע אנ'אנדערע. לויט אלע סימנים איז מען דא גארנישט זיכער ווי אזוי דער גורל וועט אויספאלען. איינמאהל איז געווארפען געווארען א ספק צו וועמען דאס שפיטאל געהערט. אויסער דעם איז זינט א געוויסע צייט קנאפ צו דערקענען, אז דאס זאל זיין א עכט יודישע אינסטיטוציע. לעצטענס האבען יודישע קראנקע אין יודישען שפיטאל געבילדעט פשוט א מינדערהייט. און אפילו אט דער מינדערהייט איז גאנץ גענוג שווער אנגעקומען ביז זי איז אנגענומען געווארען. פאר וואס דאס איז אזוי געווען, ווילען מיר יעצט נישט בעריהרען. אלענפאלס נישט צוליב יודען־פריינדליכע טעמים. געווען אזעלכע, וואס האבען געוואלט מצדיק זיין את הדין, געוואלט דאס בערעכטיקען מיט'ן מאטיוו, אז דערפאר וואס דאס יודישע שפיטאל ווערט שוין נישט אויסגעהאלטען פון דער יודישער גמינע און פון דער יודישער געזעלשאפט, נאר מיט'ן איבערגעהן אין אלגעמיינעם צווישען־קאממונאלען שפיטאל־פערבאנד ווערט דאס יודישע שפיטאל אויסגעהאלטען פון מאגיסטראט; אלזא דעריבער האבען יודען אין אזא פאל א קליינע דעה. א גאנץ שעהנער ארגומענט, אבער וואס האט עס צו די קראנקע? פאר וואס האט מען ביי יודישע קראנקע געמאכט אזעלכע גרונדליכע „וויוויאדען“ און אזוי פיעל חקירות ודרישות? איבריגענס, צי האט דאס מאגיסטראט געצאהלט פאר'ן שפיטאל מיט אייגען געלד. צי מיט'ן געלד וואס איז איינגעפלאסן פון די שטאדטישע בירגער, צווישען וועלכע, דאכט זיך, ס'איז אויך דא א גרויסער יודישער חלק?

יעצט האט זיך אויך דאס געענדערט, אדער זאל זיך אין גיכען ענדערען. און טאקע וועגען דעם ווילען מיר רעדען מיט דער שטאדט.

ווי מען אינפארמירט אונז פון בעגלויבטע קוועלען, האט זיך שוין, אדער עס וועט זיך אין דער נעכסטער צייט אויפלעזען דער צווישען־קאמונאלער שפיטאל־פערבאנד, און דאס יודישע שפיטאל זאל פערוואנדעלט ווערען אין א קינדער שפיטאל, אדער אין א אכראנע. אזוי, צי אזוי, איינס ווארפט זיך אין די אויגען, אז דא איז ניכר א טענדענץ. אז מען שטרעבט מיט אט דער ענדערונג משנה השם צו זיין און ממילא שטופענווייז ארויסצונעמען דאס יודישע שפיטאל פון יודישען גדר.

ווער ס'וועט דאס יודישע שפיטאל אויסהאלטען, דאס ווייסט מען נאך נישט קלאר. מ'הערט זיך וועגען דעם ארויסזאגען פערשידענע מיינונגען. צווישען אלע שמועות און ידיעות הערט מען אבער ווייניג בעמאנען די יודישע דעה, ווי מען וואלט דא פערגעסען, אז דאס שפיטאל איז א יודישעס און, אז איבערדעם האט צו זאגען אויסשליסליך די יודישע געזעלשאפט. ס'איז זעהר כאראקטעריסטיש און, אגב, בעדויערענסווערטה, וואס צווישען אלע פערשידענע פלענער און קאמבינירונגען ווערט ווייניג אכט געלעגט אויפ'ן ספעציפיש־יודישען מאמענט.

וואלט דאס אונז אפשר אזוי פיעל נישט געווען געווינדערט. מילא איז דאך דאס יודישע שפיטאל געווען א געוויסע צייט אין א נישט־יודישען גבול — האט מען זיך ממילא צוגעוואהנט דורך דער צייט צום געדאנק, אז דאס איז שוין באלד אייגענס... גיכער ווינדערט אונז און עס טוט באמת לייד, וואס די יודישע געזעלשאפט מאכט זיך נישט וויסענדיג און וואס זי פערשטעהט נישט צו פערנעמען יעצט א געהעריגע און ווירדיגע שטעלונג אין צוזאמענהאנג מיט דער געשטעהענער אדער בקרוב־פארשטעהענדער ענדערונג אין ארטיגען שפיטאל־וועזען.

וואו איז די שטאדט און וואו זענען

די כלל-פערזאמלונג? פאר וואס שווייגען זיי און זעהען נישט, אז ס'איז איצט א שעת-הכושר, די ריכטיגע צייט צוריק איבערצונעמען דאס יודישע שפיטאל אין יודישען בעזיץ?

מיר גלויבען, אז דא וועלען זיך באלד געפונען פעסימיסטען, סקעפטיקער, וואס וועלען טענה'ען: און וואו נעמט מען געלד אויסצוהאלטען דאס יודישע שפיטאל? די צייט איז שלעכט און קיין געלד איז נישטא. אין דאס ווידער קיין תירוץ נישט. דערויף איז אין דא א גמינע, וואס מאהנט-איינעטאט. אויב זי האט אויף אנדערע זאכען, וועט זי מוזען האבען אויפצוהאלטען א יודיש שפיטאל. דאס איז נומער איינס, והשנית וועט דאס מאגיסטראט אויך בעשטימען א סובסידיע פאר'ן שפיטאל. דער מאגיסטראט וועט נישט אבשטר'ען בלא כלום. אין דער שטאדט-קאסע, וואו ס'פליסען איין פערשידענע קאמונאלע שטייערען, צאהלט מען אויך פאר „שפיטאלניצטווא", און ווי נעזאגט, קימט א שפאר ביסעל געלד פון יודישע איינוואהנער. והשלישית, אויב די צוויי קוועלען וועלען פארט נישט דעקען איגגאנצען, וועט זיך די שטאדט פרייוויליג בעשטייערען מיט גאך עפעס און מיט וואס איינער וועט קאנען וועט ער אנטקעגענקומען און געוויס זיך נישט מונע זיין. דער עיקר איז דא ווינטיג ענערגישע יודישע איניציאטיוו.

מיר האלטען, אז מ'טאר נישט פערלירען קיין צייט און וואס שנעלער צונויפצורופען א גרויסע מאסען פערזאמלונג אין א גרויסען זאהל, וואו מ'זאל ברייט ארומרעדען די ערנסטע לאגע פון יודישען שפיטאל. די פערזאמלונג מוז אויפ'ן ארט פראקלאמירען א רעטונג'ס-אקציע, וואס זאל אנגעפיהרט ווערען פון אנ'אויסגעוועהלטען קאמיטעט, אין וועלכען ס'זאל זיין פערטרעטען און רעפרעזענטירט אלע געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס.

דאס איז אנ'ארבייט פאר'ן כלל, פאר דער געזעלשאפט און יחידים וועלען דא חעניג אויפטוהן. דאס יודישע שפיטאל איז אזא ענין, וואס איז נוגע יעדען יוד אין ראדאם. דערפאר האלטען מיר, אז דאס ברויך נישט בעהאנדעלט ווערען אין געשלאסענע קרייזען ביי פערמאכטע טהירען, נאר דוקא ארויסגערוקט ווערען אויפ'ן פארום פון דער גאנצער יודישער עפענטליכקייט אהן אונטערשיעד פון פארטיי און קלאס.

וואלט ראדאם נישט געהאט קיין יודיש שפיטאל, וואלט מען אוועלכעט געמוזט אויפבויען, ווייל א שטאדט מיט אהן ע"ה דרייסיג טויזענד יודען קאן זיך נישט אין טאר זיך נישט בעגעהן אהן א שפיטאל. א פשיטא שוין, ווען א יודיש שפיטאל איז פערהאנען און מען ברויך עס נאר צוריקגעבען די וועלכע האבען עס געבויט און די פאר וועמען מ'האט עס געבויט. דא איז על אחת כמה וכמה דער הייליגסטער חוב. אז די שטאדט זאל אויפשטעהן פון שלאף און נעמען זיך טוהן עפעס ממשות'דיגס.

דאס יודישע שפיטאל געפונט זיך אין א זעהר שעהנער געביידע, פערמאגט א קאלאסאלען שמח פלאץ ארום. מקום גנוג דארט אויפטוהן א וועלט. ס'איז נאר א פערדרוס, וואס ביז היינט אין דאס אלעס נישט אויסגענוצט געווארען. ס'איז דא גענוג ארט און גוטע בעדינגונגען אויף אויסצובר"יטערען די מעדיצינישע טהעטיגקייט. דאס איז א בעזונדער קאפיטעל פאר זיך, וועגען וואס ס'וועט נאך אויסקומען צו רעדען.

פערהאנען קלענערע שטעדט פון דאדאם און דאך ווי זעהען דארט אויס די יודישע שפיטעלער? אלעס איז דארט איינגעריכטעט אין די שטאדט טראגט עס אויף די פלייצעס און שטעהט נישט אב. וויפיעל פאלען פאסירען אין ראדאם, גאר ערנסטע פאלען, וואס מען מוז אונבעדינגט די קראנקע איבערפיהרען אין שפיטאל, אבער, ליידער, צוליב פערשידענע טעמים קאן מען עס נישט טוהן און די קראנקע מוזען בלייבען אינדערהיים פערלאזענדיג זיך אויף זייער גורל, אריינפאלן אין די אָרעמס פון צופאל. וואלט אבער דאס שפיטאל ארומגענומען אין א ברייטער מאס פערשידענע אנדערע מעדיצינישע געביטען און זיך געוועזן געפונען אונטער א מעהר יודישער אויפזיכט וואלט די לאגע פון די קראנקע געווען פיעל גינסטיגער און בעסער. פאר וואס זאל טאקע די כירורגישע אבטיילונג אין שפיטאל נישט זיין אויסגעברייטערט און בעסער אוועקגעשטעלט? פאר וואס זאל אזא יודיש שפיטאל נישט בעזיצען קיין ספעציעלע אקושער-גינעקאלאגישע אבטיילונג, ווי ס'איז דא אין אנדערע שפיטעלער? ביי דער ארימער בעפעלקערונג, וועלכע וואהנט אין שלעכטע סאניטארע בעדינגונגען איז דאס געבוירען א קינד ממש פערבונדען מיט פקוח נפש. שטעלט זיך נאר פאר ווען א פרוי ברויך געבוירען אין א קעלער, אין א בוידעם וואו ס'איז פינסטער, ענג און נישט איבעריג ריין, וואס פאר א לעבענס געפאהר דאס איז? און ווי גרויס איז דער פערדרוס ווען אין שפיטאל איז אויף דעם אלעם פערהאן גענוג פלאץ נאר עס פעהלט בלויז די איינריכטונג.

צי ברויכען מיר דען דא אויסרעכענען די גרויסע אידעאלע אויפגאבען וואס א שפיטאל האט און בכלל די וויכטיגע בעדייטונג זיינע?

יא, די וואס האבען דאס יודישע שפיטאל אויפגעבויט האבען גענוג פערשטאנען די אידעע פון זייער ערהאבענער אונטערנעהמונג. זיי האבען גענוג פאר אויסגעזעהען וואסערע נוצען זייער גרויסארטיק ווערק ברויך ברענגען דער ליידענער בעפעלקערונג. א סימן, אז זיי האבען אויסגעבויט דאס שפיטאל אין א ברייטען פערנעהם, געבענדיג אזוי-ארום ברייטע מעגליכקייטען צוגעניטען פון אלע מעדיצינישע בעדערפענישען.

מיר, די שפעטערע דורות, דארפען די דאזיקע הערליכע הומאניטארע טראדיציע ווייטער דערהאלטען מיט אלע כחות. אויב די לעצטע קהלות אונזערע האבען נישט בעוויזען עפעס אליין צו שאפען און אויפבויען, טא זאל לכל הפחות נישט אונטערגעהען דאס, וואס אונזערע פריהערדיקע גרויסע דורות האבען געשאפען. מיט איין ווארט מיר זענען מחויב צוטוהן אלעס בכדי דאס שפיטאל ארויסצוראטעווען פון געפאהר פון ענטיודישן און עס צוריק ברענגען פניבי-אלפנים צו די יודישע מאסען און פאר איהרע נויטען און לעבענס-בעדערפנישען.

ב. צוויג.

רעגולירט

די חובות

פון „ראד.-קעלצער לעבן"

פערזיכערונג פאר האנדווערקער

אויף עלטער, אומגליקס-פאל און טויט-פאל

צווישען די יודישע האנדווערקער ווערט איצט רייף דער געדאנק וועגען דעם, אז די האנדווערקער דארפען זיך פערזיכערען אויפ'ן פאל פון עלטער און אויפ'ן פאל פון אנ'אומגליקליכען צופאל.

דער יודישער האנדווערקער, וועלכער לעבט קיינמאל נישט אין קיין אויסנאהמע גוטע בעדינגונגען ווערט אינגאנצען שוין צופ'יאכען, אויב מיט איהם טרעפט אנ'אומגליקס-פאל, אדער קומט אויף דער עלטער און קען מעהר נישט ארבייטען, אדער גאר אין א טויט-פאל.

דעריבער איז שוין איצט רייף געווארען דער געדאנק, אז די יודישע האנדווערקער, דארפען זיך שאפען עפעס אנ'ארגאניזאציע, וועלכע זאל זיך ספעציעל פערנעהמען מיט די ענינים פון פערזיכערונג פאר האנדווערקער.

פערשטעהט זיך, אז אזא ארגאניזאציע וואלט נישט געקענט און נישט געדארפט בעדינען נאר די יודישע האנדווערקער. דאס דארף זיין אנ'אלגעמיינע פערזיכערונג'ס-ארגאניזאציע פאר האנדווערקער.

נאכמעהר וואלט אזא ארגאניזאציע געקענט געשאפען ווערען איצט, ווען די האנדווערקער זענען ארגאניזירט אין די האנדווערקער-קאמערן, און ווען אלע קאמערן זענען פעראייניגט אין א פערבאנד.

ווי מיר דערוויסען זיך איז די דאזיגע פראגע שוין בעריהרט געווארען אין פערבאנד פון די האנדווערקער-קאמערן און ס'איז בעשלאסען געווארען צונצוהויבען איינלייטונגס-ארבייטען אויף דעם דאזיגען געביט. צו דעם צוועק האבען שוין אייניגע האנדווערקער-קאמערן ארויסגעשיקט צירקולארען צו אלע צעכען און האנדווערקער-ארגאניזאציעס. אין די דאזיגע צירקולארען ווערט אנגעפרעגט אויף וויפיל פאפולער ס'איז ביי די האנדווערקער דער געדאנק וועגען פערזיכערונג אויף עלטער אויף אומגליקס-פאלען און אויף טויט.

די יודישע האנדווערקער-ארגאניזאציעס און די צעכען, וועלכע וועלען בעקומען דעם דאזיגען צירקולאר זאלען דעם ענין נישט באגאטעליזירען.

דער יודישער האנדווערקער איז שטארק פערראיגטערעסירט אין דעם דאזיגען ענין. מ'דארף זיך דערמאהנען וועגען דעם, אז די מינדעסטע אויפטרייסלונג אין לעבען פון יודישען האנדווערקער בעדראהט אינגאנצען זיין עגזיסטענץ. מ'דארף זיך דערמאהנען, אז וועגען קיין אפשפארונגען קען דער יודישער האנדווערקער אפילו נישט טראכטען און דעריבער איז פשוט אנ'אונטערגאנג פאר דער פערבליבענער אלמנה און יתומים פון א האנדווערקער אין א טויט-פאל.

די האנדווערקער-קאמערן זענען די דאזיגע אינסטיטוציעס, וועלכע זענען בערופען די פערזיכערונגס-אנשטאלטען צו שאפען. די ארבייט טאר נישט פערשלעפט ווערען. די קאסעס מיזען גלייך ארגאניזירט ווערען, ווייל זיי וועלען א טובה פאר די האנדווערקער און בעזונדערס פאר די יודישע האנדווערקער.

נישט בערעכטיגטער אונצוטרוי.

אויף דער פינאנציעלער וועלט איז היינט געקומען א צוטרישונג, אנהויבענדיג פון גרעסטען ביז'ן קלענסטען, וואס פערמאגט נאך א ביסעל קאפיטאל זענען אלע ווי משוגע געווארען, נישט וויסענדיג, וואס זיי האבען מיט דעם געלד צוטוהן און וואו זיי זאלען עס בעהאלטען, אז ס'זאל זיין מעהר זיכער. מענשען קוקען זיך אן איינער דעם צווייטען מיט פערדאכט. דער געגענזייטיקער צוטרוי איז פולשטענדיג אונטערגעבראכען. מ'האט פאלקאם אויפגעהערט צוגלויבען.

דער אונגעוועהנליכער קריזיס, די אנארמאלע עקאנאמישע לאגע און די אפטע פראטעסטען אין באנקראטען האבען די מענשען אזוי אבגעשראקען, אז זיי אנטלויפען אפילו פון די סאלידסטע און געזיכערסטע פירמעס. אהן א שום גרונד. אהן א פארוואס ציהט מען צוריק דעם קרעדיט צוליב'ן קלענסטען קלער טאמער וועט יענער מארגען אדער איבערמארגען ווערען שוואכער.

דער דאזיקער כאאס און ערבוביא איז גאר נישט קיין געזונטע ערשיינונג פערקעהרט, דאס פערשאפט נאך מעהר דעם קריזיס און גראבט אונטער דעם אייגענעם עקזיסטענץ זאגאר פון די, וואס ווילען זיך אזוי פערזיכערען מיט זייער ביסעל פערמעגענס.

ס'איז גאנץ פערשטענדליך, וואס היינטיגע צייטען קאן מען נישט יעדען געטרויען. ס'איז אבער נישט קיין כלל, אז אויף יעדען ברויך מען קוקען מיט אויגען פיל מיט שרעק און יעדען חושד זיין, אז ער שטעהט נישט גוט און וועט היינט, אדער מארגען אבזיאנקען און זיך ערקלערען אלס פלייטה'ניק. דאס איז שוין א ביסעל א צו-פיעל איבערטריבענע מורא, וואס איז עלול צו דערפיהרען יענעם צו א פאטאלע לאגע.

מיר וועלען שוין נישט דערען, וואס ס'איז זעהר נישט עטיש און היכסט נישט אנשטענדיג צו נעמען עמיצען, וואס האט תמיד געהאט א שעהן פנים ביי לייטען און אים וועלען אונטעררייסען דעם פון לאנג שוין ערווארבענעם גוטען נאמען. א חוץ דעם איז עס אויך שעדליך פאר זיך אליין, ווייל דערמיט, וואס מען פסק'ענט אב, אז ס'איז שוין נישטא קיינער, וועמען מ'זאל שענקען צוטרוי, רויבט מען ממילא אוועק דעם צוטרוי צו זיך אליין. און אהן צוטרוי אין אמילתא דלא שכיחא, אז מ'זאל קענען עקזיסטירען און אויסלעבען זיך גאנץ אליין עקאנאמיש.

מיט דער גאנצער הקדמה האבען מיר געמיינט אייגענטליך די אונפערשטענדליכע ערשיינונג לעצטענס, וואס מענשען האבען גענומען ארויספאדערען זייערע „וקלאדען" אין דער יודישער קאאפעראטיווער באנק אויף פלאץ דריטער מאי. ס'וועט דאך קיינער נישט אבלייקענען אז די דאזיגע באנק קאן געוויס פערעכענט ווערען צווישען די רעיעלסטע און געזיכערסטע בענק, וואס זענען נאך בנמצא. אדרבא, מ'ווייסט אז די באנק פערנעמט א ארט צווישען די חשוב'סטע קאאפעראטיווע בענק אין פוילען. צעהלט א גרויסע מיטגלידערשאפט און צייכענט זיך זעלטען גוט אויס מיט איהר צאהלרייכער ערטיילען הלוואות און מיט פינקטליכע אויסצולונגען די בעשטימטע שפאר-און לייה-געלדער. די באנק האט שוין א לאנגיעהריגע טראדיציע אין אין די שווערסטע צייטען אפילו איז זי געבליבען שטעהן אויף די פיס צו קומען עמיצער אנווייזען, אז די באנק האט עמיצען צוגענומען א גראשען? פון וואנען - זשע האט זיך גענומען די בהלה און דאס לויפעניש ארויסצונעמען די פקדונות און וקלאדען?

ס'איז נאך וועניג דאס, וואס מ'האט געהערט ערגיץ קלינגען. נישט שטענדיג ווען מען קלינגט איז א חגא. דאס קאן אבער דער באנק פיעל שאדען טוהן. מיט אזא מין אונצוטרוי-טאקטיק קאן מען שטירצען דעם שטארקסטען פינאנסיעלען ריעז. ס'איז גענוג ארויסצולאזען אויף יענעם א בלויז קול, אז ער איז נישט זיכער און מיט איינמאהל ווערט יענער בעדראהט פון א קאטאסטראפאלען קראך.

מיט וואס זענען עס די וואס נעמען ארויס די וקלאדען מעהר זיכער. ווען זיי גיבען עס אוועק אויף א צווייט ארט? און אויב זיי טהוען עס נישט נאר האלטען די געלדער ביי זיך אין דער היים—איז דאך מעהר קשיא. דאס געלד ברענגט זיי נישט קיין פראפיט און פון דער צווייטער זייט פעראורזאכען זיי א מאנגעל אין קרעדיט פאר אנדערע וואס נויטיגען זיך אין דעם. ווייל וואלטען זיי געהאלטען ווייטער דאס געלד אין באנק, וואלטען זיי ערשטענס געהאט דערפון א געוויסען צינז-פראפיט און פון דער אנדערער זייט. וואלט די באנק געהאט מיט מעהר צו אבראטעווען און אזוי ארום גענומען געוויסערמאסען געלינדערט דעם געלד-נויט פאר די עהרליכע בעדערפטיגטע.

שטעלט אייך פאר וואס די באנק וואלט ביכולת געווען אויפצוטהון פאר די פיער הונדערט טויזענד זלאטעס. (פאר בפרך אזא סומע האט מען ארויסגענומען „וקלאדען") וויפיל הלוואות וואלט זי געקענט ערטיילען עהרליכע און געזיכערטע מענשען. און וויפיעל געפינען זיך פון די וקלאדען-אייגענטימער אזעלכע וואס זענען אליין מיטגלידער אין באנק און בעקומען פון צייט-צו-צייט הלוואות? פאר וואס רעכנען יענע נישט איבער אז מיט'ן מאמענט ווען יענע רייסען ארויסטער דעם פרעסטיזש פון דער באנק מאכען זיי איהר א גרויסען שאדען אין טהוען זיך אויך אליין. נישט קיין טובה דערמיט, וואס זיי קאנען בעשוועדען די הלוואות-ערטיילונג? אפילו די, וואס האבען גרעסערע „וקלאדען" און נויטיגען זיך פארלויפיג נישט אין קיין הלוואות, פון וואנען זענען זיי זיכער, אז שפעטער וועט מען ביי זיי נישט אבנעמען דעם צוטרוי, פונקט ווי זיי האבען געטוהן מיט דער באנק? מיט וואס זענען זיי זיכערער פון א באנק?

אויבוואהל לויט אלע וואהרשיינליכקייטען וועט דאס דער באנק זעהר וועניג שאדענען און זי וועט דעם דאזיגען פסיכאז איבערלעבען, ענטוויקלענדיג ווייטער איהר נארמאלע און זעהר נוצליכע ארבייט, פונקט ווי דאס איז געווען דער פאל פאראיאהרען מיט דער האנדווערקער-באנק. אויך דארט איז דאמאלסט ענטשטאנען א „בהלה" מיט'ן ארויסנעמען די „וקלאדען" און פונדעסטוועגען האט דאס וועניג געשאדט און די באנק איז ווייטער געבליבען שטעהן אויף די פיס. אבער ווי ס'זאל נישט זיין איז דאס ארויסנעמען די „וקלאדען" נישט בערעכטיגט דעסטא מעהר פאר אזא באנק וואס האט א אויסגעארבייטע מארקע און א גלענצענדע רעפוטאציע אזוי אין שטאט גופא און אויך אין דער פרעמד. צווישען די 600 קאאפעראטיווע בענק אין פוילען שטעהט די באנק אויף דריטער מאי, אויפ'ן 4-טען ארט.

דאס געלויף ארויסצונעמען די וקלא=

טאג-בוך
פון א ראדאמער זעלבסטמערדער

די איינלאדונג, וואס כ'האב דערהאלטען פון מיינע פריינד, די הערשאפטען סאמעלואהן צו קומען אויף זייער זילבערנער האכצייט, איז געווען פאר מיר און מיין פרוי. פערשטעהט זיך, אז כ'האב זיך צוגעפאסט צו דער איינלאדונג און כ'האב דעריבער מודיע געווען מיין פרוי זי זאל מיט מיר געהן. ווייל זי איז אויך פערבעטען. מיין פרוי, וואס האט זיך גערעכענט צווישען די עלעגאנטסטע דאמען אין ווארשע, האט זיך אויסגעפוצט אין האניג און עסיג. האט אויף זיך ארויפגעצויגען דאס שענסטע און דאס טייערסטע, וואס זי האט פערמאגט. א גאנצען טאג האט זי זיך געגרייט. געהאלטען אין איין ארומלויפען צו די שניידערינס און מאדיסטקעס, וועלכע זי האט פערווארפען מיט פערשידענע בעשטעלונגען און זיי געיאגט, פשוט געפייניקט אויסצופערטיגן אויפ'ן היינטיגען טאג.

קוים צעהן א זייגער ביינאכט איז זי געווען פערטיג מיט זיך. זי איז דאן ערשינען פאר מיר ווי א יונגע רייצענדע קאקאטע. כ'האב איהר אליין נישט דערקענט און ערשטוינט זיך געפרעגט: איז דאס מיין ווייב? איז דאס מעגליך, אז דאס פנים פון א 50-יעהריגע פרוי זאל אזוי לויכטען מיט אזא צובליהטער מאט-ראזאווע פארב, אהן קלענסטען קנייטשעלע, אהן דעם מינדעסטען פאלדעלע? איז דאס מעגליך אז א פרוי שוין אין די עלטערע יאהרען וואס האט מיטגעמאכט די שטארקסטע שטורמען אין לעבען זאל זיך נאך אזוי יונג אין העלדיש האלטען ווי א יונג שעחן-צעוואקסען מיידעל אין איהרע פריהלינג'ס-יאהרען? איז דאס אמת אז דאס איז די פרוי פון א מאן, וואס שטעהט שוין ביים ראנד פון אונטערגאנג און וואס טראגט זיך ארום מיט געדאנקען פון זעלבסטמארד?

יא, ווי א רעטעניש איז דאן מיין פרוי אויסגעוואקסען אין מיינע אויגען. ווי א ספינקס איז זי דאן ערשינען פאר מיר. כ'האב מיינע אייגענע אויגען נישט געגלויבט און געצווייפעלט. צי דאס שטעהט פאר מיר ווירקליך מיין פרוי, אדער דאס אין א צווייטע פרוי. כ'ווייס נישט, צי האב איך דאס ערשטע מאהל אזוי געקוקט אויף איהר, צו דערפאר ווינדער איך זיך אזוי, וואס כ'האב איהר זינט כ'בין געווארען פערזונקען אין קלאפאטען און אין טיעפע פינאנציעלע שוועריגקייטען, האב איך נישט געהאט קיין צייט און דעם מוטה רעכט אנצוקוקען מיין פרוי. איז דערפאר האט דאס ארויסגערופען ביי מיר אזא פערווינדערונג, אבער לעולם איז זי די זעלבע, וואס שטענדיג און כ'האב קיין בעזונדערע נייעס נישט ענטדעקט אויף מיין פרוי; אז אייגענטליך, איז דאס אזא

דען האט זיך שוין איינגעשטעלט א סך מענשען, וואס האבען געהאט געמאלדען וועגען ארויסנעמען זייער געלד זענען שוין מעהר נישט געקומען נאך דעם. אפנים זיי האבען אליין איינגעזעהן, אז ס'איז נישטא קיין שום גרונד צו שרעקען זיך און, אז מ'קאן האבען צו דער באנק דעם פולסטען צוטרוי. נאך מעהר האט זיי בערוהיגט דער פאקט וואס די באנק האט אהן שום שהיות אויסגעצאהלט די פולע סומעס די יעניגע, וואס זענען געקומען נאך די „וקלאדען". די אויפגעבלאזענע בהלה, וועלכע איז געווען, ווי ס'איז משער צו זיין, די ארבייט פון א געהיימע האנד האט אלזא געפלאצט און די באנק איז ארויס פון דעם בשלום. עס איז א גרויסער פערדרוס, וואס מענשען האבען נישט בערעכענט וואס זיי טוהן און פלוצלינג געוואנט אנצוגרייפען דעם צוטרוי פון אזא לאנג-יעהריגע באנק, וועלכע איז מיט איהר פינקטליכקייט און רעעלקייט ממש א מוסטער. דער קלענסטער טומעל איז פשוט געווען א אטענטאט אויפ'ן פרעסטיזש פון דער באנק און א פערברעכען געגען די הונדערטער און טויזענטער מיטגלידער, וואס געניסען קרעדיט פון דער באנק, א דאנק וועלכער זיי ווערען פיל מאהל בערעשעוועט פון עקאנאמישע נויטען.

ס'איז נאך מעהר פערדרוס, וואס אין דער צייט, ווען א טייל מענשען זענען געקומען נאך די „וקלאדען", גראד אין דער זעלבער צייט האט די באנק בעקומען פערשיעדענע קרעדיטען אין מלוכה'שע אינסטיטוציעס און כאטש די לעצטע האבען געוויסט, אז דער טייל „וקלאדען"-אייגענטימער זענען וואקלדיג בנוגע דעם צוטרוי פון דער באנק, יעדאך האבען די מלכה'שע באנק זיך אבסאלוט נישט אבגעשראקען און ערטיילט דער באנק שיינע קרעדיטען, אונטערשטרייכענדיג דערמיט, אז זיי האבען צו דער באנק פון דריטער מאי דעם פולשטענדיגסטען און זיכערסטען צוטרוי, און די מורא פון די יודישע וקלאדען-בעזיצער האט אויף זיי קיין שום ווירקונג נישט געהאט און אפילו נישט ארויסגערופען דעם קלענסטען אפקלאנג.

ב. צ.

דעפ. יצחק גרינבוים אין ראדאם.

פאריגען שבת האט אין ראדאם געווילט דער פארזיצער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען דעפ. י. גרינבוים. בייטאג איז אין זאל פון קינא „קארסא". פארגעקומען א רעפעראט פון גאסט, וועלכער ווערט בעגריסט דורך ה' מ. ל. פישמאן, אין נאמען פון דער ראדאמער ציוניסטישער ארגאניזאציע. דעפ. גרינבוים האט אין זיין רעפעראט בעריהרט די יעצטיגע פאליטישע לאגע פון די יודען אין פוילען און אין ארץ ישראל. נאכ'ן רעפעראט איז ביים ה' מ. ל. פישמאן, פארגעקומען א אויפנאמע פאר'ן גאסט, ווי ער האט פערבראכט געמיטליך א פאר שעה.

7 אווענד איז פארגעקומען מיט'ן אנטייל פון דעפ. גרינבוים די ערעפנונג פונם לעזע-זאל ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. דא האט דעפ. גרינבוים געהאלטען א רעפעראט וועגען דער ווייטערדיגער ציוניסטישער ארבייט און וועגען די אויפגאבען פין 10 לאנדעס-צוזאמענפאהר פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען.

* * *

דער ניי-געעפענטער לעזע-זאל ביי דער ציונ. ארגאניזאציע איז פערזעהען מיט די גאנצע אינלענדישע, פוילישע, אידישע ווי אויך א"י פרעסע.

איינגאנג פאר מיטגלידער פריי. פאר נישט מיטגלידער געגען אבצאהל פון 10 גר.

פערקיהלט איהר זיך לייכט?

שנעלע און זיכערע הילף.

„דאס איז נור א פערקיהלונג" הערט מען אפט זאגען. עפטער אבער ווי מ'קלערט, קומען דערפון ארויס שווערע קראנקהייטען, פשיקרע רעוומאטישע ליידען, רייסען אין די געלענקען. קאטאר-פיבער, גריפע, כראנישע קאפ-און נערווענשמערצען, וועלכע מוטשען דעם מענש זיין לעבען לאנג. מען מוז דערפאר בעצייטענס דאס פערהיטען. א מיטעל, וואס איז פולקומען אונשעדליך און האט אין אזעלכע פאלען טויזענטער מענשען שנעל און זיכער געהאלפען, איז טאגאל. אויב מען נעמט טאגאל בעצייטענס פערשווינדען די קראנקהייטס-דערשיינונגען היכף. טאגאל איז עוקר מן השורש די קראנקהייט און דערפאר האט מען מיט טאגאל ערציהלט איבערראשענדע ערפאלגען אפילו אין פעראלטערטע פאלען, בשעת אנדערע מיטלען האבען נישט געהאלפען. וועגען זיינע ערפארונגען מיט טאגאל איז אונז מודיע ה' ב. אנצעלעוויטש, ווילנא, פיאסקי 35 צ. א. איך בין דורך עטלעכע טאגאל-פאקונגען פולקומען פטור געווארען פון מיינע לאנגיעהריגע רעוומאטישע נערווען-ליידען פון וועלכע איך האב מיך בשום אופ'ן נישט געקאנט היילען. ביי א שווערער פערקיהלונג (אינפלוענץ) האב איך באנוצט טאגאל מיט א גאר גוטען ערפאלג. אויך ביי קאפשמערצען העלפט מיר טאגאל שנעל און זיכער און דערפאר האלט איך עס טאקע אין מיין הויז-אפטייקעל שטענדיג פארטיג. אלע ליידענדע זענען מסכים, אז טאגאל ווירקט שנעל און זיכער ביי רעוומאטיזם, פאדאגרע, קאפ-און נערווען-שמערצען, ברעכען אין קנאכען און אנדערע מינים פון ערקעלטונגען. איבער 6000 דאקטוירים דורונטער א סך בארימטע פראפעסארען פערשרייבען טאגאל, טא קענט איהר אוראי עס קויפען. טאגאל דארף דערפאר אין קיין שום הויז נישט פעהלען. יעדער זאל טאגאל שטענדיג ביי זיך האבען. אין אלע אפטייקען.

דער פראצעס געגען די ראדאמער שטאדט-ראט-מענער איז העכסטען געריכט.

זיינער צייט האבען מיר אויספירליך איבערגעגעבען דעם פראצעס געגען די ראדאמער שטאדט-ראטסמענער פאר אננעמען א רעזאלוציע געגען דער מעשה „בריסק". פאריגע וואך איז אין העכסטען געריכט פארגעקומען דער פראצעס פון דער אנקלאגע פון דער פראקוראטור. דאס העכסטע געריכט האט דעם פראצעס צוריקגעשיקט צו בעטראכטען דורך דעם ראדאמער געריכט און א אנדערען ריכטער-קאמפלעט.

נאטור פון א פרוי, וועלכע איז געבענטש מיט א בעזונדערען טאלאנט צו קאנסערווירען איהר יונגהייט, איהר שעהנהייט און איהר שלאנקער-קערפערליכער אויסבוי.

איך דאגעגען האב זיך שוין נישט אזוי געהאלטען. איך בין שוין געווען גראה, ערשעפט און איינגעבראכען. אויף מיר האבען די טראגישע איבערלעבונגען יא געלעגט זייער סטעמפעל. ווען איך האב זיך איבערגעטהון לכבוד דעם באל פון מיינע פריינד בין איך צוגעגאנגען צום שפיגעל זיך אנקוקען. איך בין שוין ביים שפיגעל ניט געשטאנען כמעט א יאהר-צייט. כ'האב נישט געהאט קיין אינטערעס צו איהם. דאס מאהל ווען איך האב א קוק געטוהען אין שפיגעל האב איך זיך דערשראקען פאר דעם אייגענעם אייסזעהען. דורך דער צייט בין איך נאך מעהר עלטער און איינגעפאלען געווארען. אך יעצט-האב געטראכט שטענדיג אזוי פארן שפיגעל—בין איך שוין געווים נישט פאר מיין פרוי. ניין מיר הארמאנירען שוין נישט מעהר. איך זעה אויס ווי איהרס א פאטער און זי ווי זי וואלט געווען א טאכטער מיינע. אבער מיר איז שוין אלץ איינס געווען. מיין קאפ איז שוין א לענגערע צייט נישט געווען פערנומען מיט איפערזיכטיגקייט. מיין קאפ האט פערנומען אנ'אנדערער געדאנק: זעלבסטמארד.

אויפ'ן באל, אויף דער ווילבערנער האכביים זענען מיר געקומען די לעצטע. ארום א רייך-סערווירטען טיש זענען שוין געווען אויסגעזעצט אלע געסט. ווען מיר זענען אריינגעקומען איז צווישען די געסט געווארען א אויפרודערונג. טעפעריל צווישען די מענער. א טייל פון זיי האבען אויסגעריסען די אויגען און האבען זיך אין דער שפיל עפעס איינגעווירטעט אויפ'ן אויער. איך האב אין תחילת נישט געגעבן קיין בעזונדערען אכט אויף דעם. די הערשאפט סאמעלזאהן האט אונז, מיך און מיין פרוי פארגעשטעלט פאר די געסט מיט וועלכע מיר האבען זיך בעגריסט מיט דערלאנגען די הענד. בעת בעגריסען זיך מיט איינינע הערען, האט מיין פרוי ארויסגעלאזט די אויגען צו דער ערד, נישט קענענדיג קוקען יענע אין פנים אריין. אויך די הערן זענען עפעס ציטומעלט געווארען און א רויט פערשעמטע פארב האט פערכאפט זייער נערווען--ציטריגע געזיכטער. מיר איז די דאזיגע סצענע געווארען אויפפאלענד און איך בין געווארען אונרוהיג. איך האב אבער מיין אונרוהיגקייט דערשטיקט אין זיך און מיט א געמאכטער אויפגעלעגקייט זיך געזעצט צום טיש.

ביים טיש האט די גאנצע צייט געהערשט עפעס א אנגעצויגענע שטימונג. די געסט האבען זיך כסדר פארזיכטיג איבערגעווינקען און דיסקרעט געשמייכעלט. כדי אויסצוהייטערען די געזעלשאפט האט דבקה'לע סאמעלסאהן געבעטען די געסט אויף טענץ אין גרויסען סאלאן. די שטימונג איז טאקע געווען לעבעדיגער און פרעהליכער. מיין פרוי האט זיך כסדר געח'נ'דעלט און קאקעטירט צום ה' מאריק סאמעלסאהן און געטאנצט מיט איהם מעהר ווי מיט די איבריגע הערען, וואס יענע זענען יונגער געווען.

בעת א געוויסע פויזע איז צו מיר צוגעקומען א אונבעקאנטער מיטעליעהריגער הערר און העפליך מיך פערבעטען אין א זייטיגען צימער, ערקלערענדיג מיר, אז ער האט מיר עפיס וויכטיגעס מיטצוטיילען. אין זעלבען מאמענט איז עמיצער אויך צוגעגאנגען צום ה' סאמעלסאהן און איהם אוועקגערופען אין א צווייטען צימער.

מ'האט אונז ביידע — ווי כ'האב דערנאך ערפאהרען-איבערגעגעבען דעם איינעם און זעלבען פרויריגען סוד.

(פארזעצונג קומט.)

די מוזיק-שולע
פון פ. גיססער

די דערמאנטע שולע נעמט נאך אן איינשרייבונגען אויף די מוזיקאלישע קורסען.

די מוזיק-שולע פון פ. גיססער איז פון די געצעהלטע קאנצעסיאנירטע דורכ׳ן מיניסטעריום שולען אין פוילען. אין ראדאם האט די שולע אונטער דער רוטינירטע לייטונג סון פראפ. גיססער זיך גוט עגטוויקעלט און במשך דער צייט ארויסגעגעבען א גאנצע רייהע שילער מיט א העכערער מוזיקאלישער אויסבילדונג. אויף וויפיעל די שולע פון פ. גיססער האט מאראליש פראס-פערירט ווייזט דער פאקט, וואס פיעל פון זיינע תלמידים זענען ווארים אויפ-גענומען געווארען אויף די העכערע מוזיק-אקאדעמיעס און קאנסערוואטאר-יומס אין לאנד, ווי אויך אין אויסלאנד.

און דעריבער דארף די שולע געפו-נען מעהר אבקלאנג ביי דער ראדאמער יודישער געזעלשאפט.

ענדלעך

האבען מיר אויך אין ראדאם די בעקאנטע אויסארבעטונ-גען פון דער פירמע
„ליליפוט"

איבעראל צו בעקומען

◎◎◎◎

פון דער ציוניסטישער א"ג. אין ראדאם
קאמוניקאט.

פרייטאג דעם 23/10 ד.י. אום 7 אז. אוו. וועט פראפ. פ. מושקאטבליטה האל-טען א רעפעראט א. ד. ט. „דער קאמף צווישען הלכה און אגדה" (פון דער סעריע: „תקופת התנאים והאמוראים") איינגאנג פאר מיטגלידער פריי.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער פאמיליע צוקער צוליב׳ן טויט פון זייער מאן און פאטער, אונזער פערוואלטונג׳ס - מיטגליד

ר׳ שמואל משה נ. ע.

דריקט אויס
די פערוואלטונג פון „בית-יתומים"

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דאס ג. פובליקום פון ראדאם און אומ-געגענד דאס דער בעוויסטער
קירזשנער-ווארשטאט
פון חיים גאלדשטיין עט זאהן וואלאווא 23 האט זיך איבערגעטראגען אויף דער **לובלינר 25** אין הויף
פארטער נעבען דער ציוניסטישער ארגאניזאציע
ס׳ווערט אויסגעפיהרט אלערארט קורזשנער-ארבייט מענער און דאמען רעיעל און פינקטליך! קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג **חיים גאלדשטיין עט זאהן.**

Biuro próśb, windykacji i buchalterji
„EXPRESS"
RADOM, ul. ŻEROMSKIEGO 9 (Jacka Malczewskiego 6)
za dostępną opłatą

Redaguje prośby, podania, odwołania, umowy i.t.p.
załatwia korespondencję handlową i prywatną
przepisuje na maszynach i tłumaczy wszystkie języki
windykuje należności miejscowe i zamiejscowe
informuje o zdolności kredytowej,
i załatwia wogóle wszystkie czynności w zakres biurowości wchodzące

Tanio! Szybko! Solidnie!

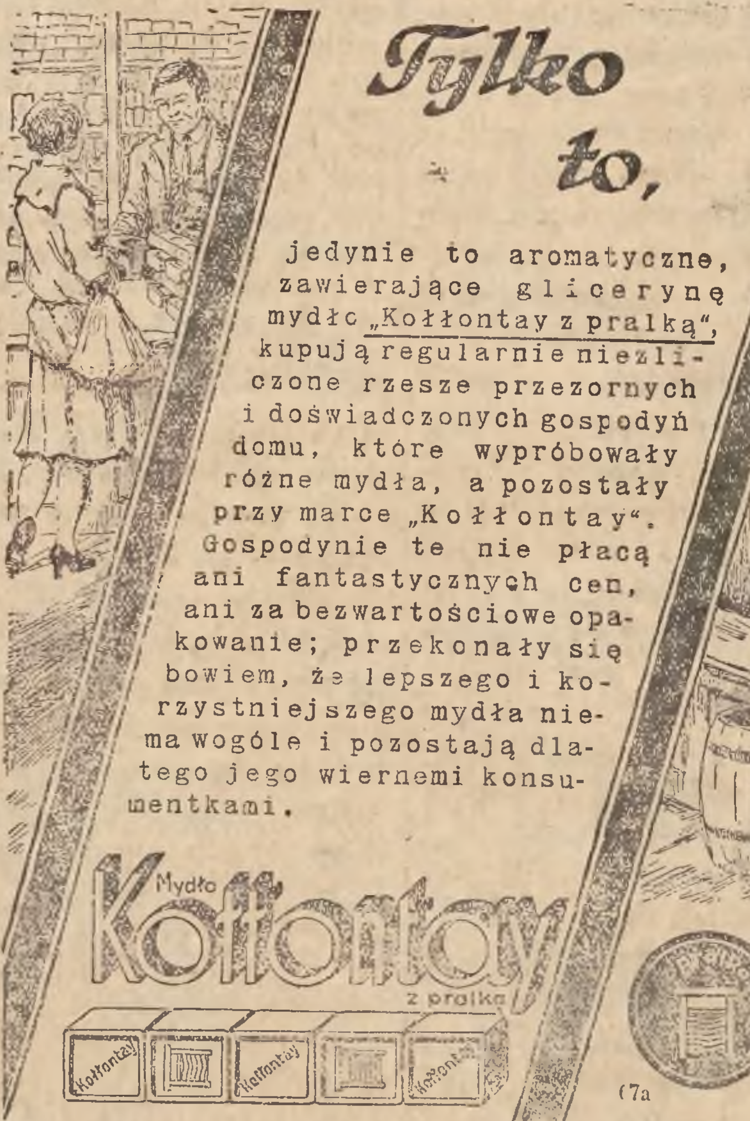

jedynie to aromatyczne, zawierające glicerynę mydło „Kołłontay z pralką", kupują regularnie niezliczone rzesze przezornych i doświadczonych gospodyń domu, które wypróbowały różne mydła, a pozostały przy marce „Kołłontay". Gospodynie te nie płacą ani fantastycznych cen, ani za bezwartościowe opakowanie; przekonały się bowiem, że lepszego i korzystniejszego mydła niema wogóle i pozostają dlatego jego wiernemi konsumentkami.

(7a

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.
General. przedstawicielstwo na okręg kielecko-radomski
DOM KOMISOWY **M. CUKIERMAN** KIELCE
ul. Sienkiewicza 29, Telefon 455.

געלונגענע אויפפירונג פון „אוצר"

פאריגען שבת-צונאכט איז דורך דעם דראמאטישען קרייז ביים ארבייטער-ווינקעל אויפגעפיהרט געווארען אין „ראזמאיטאשטשי" „דער אוצר" פון דוד פינסקי.

די אויפפירונג איז געלונגען. פאר אמאטארען-כוחות איז דאס שפיעלען געווען שהן א פארוואורף. ווען מען נעמט נאך אין אכט די גישט לייכטע אקציע, די גרעסערע מאסען-סצענעס און בכלל דעם ברייטען פערגעהם פון דאזיקען אינהאלטס-רייכען ביהנע-ווערק מיט זיינע טיפע פסיכאלאגישע מאמענטען, ווען מען געמט דאס אלעס אביעקטיוו גוט אין בעטראכט מוז מען מודה זיין, אז די דאזיקע קאמפליצירטע פארשטעלונג'ס-אינטערנעמונג איז געווען א געוואגטער ברייטער זשעסט פון אמאטארען, וועלכע האבען נישט אבגענארט און געגעבען דעם מאקסימום פון זייערע ערנסטע בעמיהונגען. מ'האט בולט געזעהען ווי יעדער איינער פון די אמאטארען לעגט אריין זיין גאנצען מהות און בעמיהט זיך מיט כל הכחות, צו פערקערפערען זיך אין זיין ראל, אז זי זאל ארויסקומען עכט דורכגעלעבט און גוט דורכגעטראכט.

צום ליב דארף דא דערמאנט ווערען די נעמען י. פרידמאן (אין דער דאל פון חאניע דער קברן) פרל. ח. ווייכמאן (אלס טיליע די טאכטער פון קברן) ח. נאדעל (אלס יודקע) גיטהערץ (אלס פרעזעס פון די יודישע גמינע) וו. רובינשטיין (אלס שרכן)

הגם אלע איבריגע יונגעלייט און פריילינס ווי: הערבליט, האכענבוים, א. גאלדבערג, קרישטאל, טעטער, מאנדעל, האפטארטשיק, ח. גאלדבערג, מאך, פינקעלשטיין, זילבערבערג, לעדערמאן, לעסמאן, האבען גארנישט-קשה'דיג געשפיעלט, יעדאך פערדיענען די ערשטע אבצושטעלען זיך ברייטער וועגען זיי. פון די ערשטע האבען זיך גוט אויסגעצייכענט פרל' ווייכמאן און די ה"ה: פרירמאן און נאדעל.

א בעזונדערען יישר-כח קומט דעם דעם ה' לאטא פאר זיין גוטע רעזשי ער האט באמת אריינגעלעגט א מאסע ארבייט און א דאנק זיין אויסגעצייכענטע רוטין אין דער ביהנע-טעכניק איז די פארשטעלונג אראב מיט ערפאלג.

צום סוף פון דער פארשטעלונג האט דאס איבערפולטע פובליקום ענטוזיאסטיש אפלאדירט די אמאטארען צוזאמען מיט'ן רעזשיסער לאטא, וועמען מ'האט ארויסגעפאדערט אויף דער ביהנע צו בעווייזען זיך פאר'ן עולם.

מ.

יאנאס טורקאוו אין ראדאם.

דער בעקאנטער ארטיסט יאנאס טורקאוו טרעט היינט אויף אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" אויף איין גאסטשפיעל. די זאך וואס ער פיהרט אויף הייסט „די פערל פון שאנכיי"

יאנאס טורקאוו רעכענט זיך צווישען די געצעהלטע יודישע ארטיסטען. וואס פיהרען-אויף אויף דער יודישער ביהנע דעם בעסערען איירא‏פעאישען רעפערטואר. אויסער בעגאבטער אקטיאר צייכענט זיך יאנאס טורקאוו אויס מיט טאלאנטפולע רעזשיסערישע פעהיגקייטען. ער איז אויך א גוטער אינסצעניזאטאר און גלייכצייטיג איבערזעצער פון א רייהע ביהנע-ווערק אין פערשידענע איירא‏פעאישע שפראכען.

דיאנא בלומענפעלד איז א טאלאנטפולע ארטיסטין און זי האט א גוטען נאמען אין די טעאטער-קרייזען. ביידע זענען זיי גוט בעקאנט דעם טעאטער-פובליקום. זייער אויפטריט האט ארויסגערופען גרויס אנזעהן און פעראינטערעסירונג. צוליב זייער פאפולאריטעט איז צו ערווארטען, אז די פארשטעלונג וועט צאהל-רייך בעזוכט ווערען.

מיט דיאנא בלומענפעלד און יאנאס טורקאוו שפילט מיט א גוט-צוגעקליבענעם אנסאמבל.

קעלצער אבטיילונג.

געקומען פון אמעריקא זיך זעהען מיט זיין מוטער און טרעפט זי א... גע'שמד'טע.

אנ'אויסטערלישע געשיכטע אין פאריגע וואך פערלאפען אין קעלץ.

אויף דער אלטע-ווארשאווער גאס וואוינט זייט יאהרען א קריסטליכע פאמיליע וואינארסקי. די פאמיליע בעשטעהט פון א מאן, א פרוי און איין זוהן אין עלטער פון 18 יאהר. וואינארסקיס פרוי האט שטענדיג געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון איהרע שכנים מיט איהר סעמיטישען אויסזעהען. אבער היות, ווי זי האט שוין דארט געוואוינט יאהרען-לאנג אלס קריסטין האט קיינער דאס נישט גענומען אין אכט.

מאכט זיך א מעשה און פאריגע וואך קומט אריין, צו איינעם פון די יודישע איינוואהנער פון יענעם הויז, א רייך-געקליידעטער יודישער יונגערמאן און פרעגט זיך: וואו עס וואוינט די פרוי וואינארסקי. ווען דער יונגערמאן האט בעקומען א ענטפער, אז די אנגעפרעגטע וואוינט אין שכנות, האט ער דערצעהלט דעם יוד, אז די דאזיגע פרוי איז זיין מוטער און, אז ער קומט איצט נאך 25 יאהר פון אמעריקא...

דער יוד האט לכתחילה נישט פערשטאנען דעם אמעריקאנער'ס רייד און איהם איבערגעפרעגט:

— האט איהר נישט קיין טעות? די וואינאווסקא איז דאך א קריסטין.

— ס'קאן זיין — האט געענטפערט דער יונגערמאן — אבער אייב אזוי האב איך דורך דער גאנצער צייט געשיקט בריעף און גרויסע געלד-סומען אויף א פרעמדען אדרעס. איך וועל אריינגעהן צו דער דאזיגער קריסטין.

דער יוד צוזאמען מיט'ן אמעריקאנער זענען אריין צו דער וואינאווסקא אריינקומענדיג אין שטוב איז דער יונגערמאן, זעהענדיג די פרוי, באלד געפאלען אין חלשות, בעוויינענדיג קוים אויסצושרייען: מאמע!...

ווען ער איז געקומען צו זיך איז ער באלד ארויס פון שטוב און אריין צום יודישען שכן. דערוויייל האבען זיך די איינוואהנער פון דער גאנצער געגענד דערוואוסט וועגען דער געשיכטע און אהערגעקומען.

קוים וואס דער אמעריקאנער האט זיך געסאנט בעהערשען פון וויינען. דאן האט ער איבערגעגעבען פאר די אנוועזענדע א אויסטערלישע, כמעט אונגלויבליכע געשיכטע:

מיט 25 יאהר צוריק איז ער אוועק פון א דארף אונטער קעלץ קיין אמעריקא. דארט האט אים אנגעהויבען גוט געהן און פערדיענט א כך געלד. אלס גוטער זוהן האט ער טאקע נישט פערגעסען אין דער מוטער און איהר געשיקט פון צייט צו צייט געלד. זייענדיג 7 יאהר אין אמעריקא האט ער פלוצים דערהאלטען א בריעף פון דער מוטער, אז זי איז אין קעלץ און האט דא חתונה געהאט מיט א יודישען סוחר וואינאווסקי. די מוטער האט איהם אין בריעף געבעטען, אז ער זאל איהר שיקען געלד, ווייל דער מאן פערדינט נישט. נישט אריינקלערענדיג אין דעם האב איך — דערצעהלט דער אמעריקאנער יונגערמאן — איהר געוואונשען מזל-טוב און אנגעהויבען שיקען רעגולער יעדע וואך 20 דאלאר. דורך דער גאנצער צייט האב איך ערהאלטען פון איהר יודישע בריעף אין וועלכע זי דאנקט מיר פאר דעם געלד און ווינשט מיר אלראס גוטס א. א. וו.

לעצטענס האב איך בעשלאסען צו פאהרען אויף א לוסט-רייזע קיין פוילען איך האב געוואלט מיין מוטער מאכען א אנגענעהמע איבערראשונג און האב איהר דערפון נישט געשריבען. ווי אומגליקליך בין איך איצט, דערוויסענדיג זיך אליין, אז מיין מוטער האט זיך גע'שמד'ט און חתונה געהאט מיט א ניט-יוד, מיט וועלכען זי וואוינט שוין 19 יאהר. ווער האט געזאלט וויסען, אז איהרע אלע בריעף זענען נאר געווען צו בעקומען פון מיר געלד...

פאר די יודישע שכנים איז דעם יונגערמאנ'ס ענטדעקונג געווען א גרויסע איבערראשונג. אויך זיי האבען נישט געקאנט גלויבען, אז זי וואינאווסקא, וואס וואוינט מיט זיי בשכנות אזוי פיעל יאהרען, זאל זיין געשמדט...

דער אמעריקאנער האט דארט נישט לאנג געזוימט: נאך דעם זעלבען טאג האט ער פערפאקט די פעקלעך און צוריק אוועקגעפאהרען, איבערלאזענדיג א בריעף, אז ער פערלייקענט די וואינאווסקא אלס זיין מוטער.

די דאזיגע אונגעוועהנליכע פאסירונג האט אין דער גאנצער געגענד געמאכט א שטארקען רושם.

בעריכט פון דער בוסק-אקציע

דורכגעפיהרט דורך דער הילפ'ס-געזעלשאפט „עזרה" אין ראדאם

אין יאהר 1931

איינקונפט

געזאמעלטע ספעציעלע שפענדונגען לטובת דער אקציע צוזאמען מיט טיילווייזע ציצאהלונגען פאר דעם וואוינען פון דער קיראציע — —	5.549	05		
אפצוגעמען פאר צוגעזאגטע שפענדונגען —	190	00		
פון א צייכען-פערקויף — — — —	48	79	5.787	84
נעדעקט פון אייגענע פאנדען —			982	34
			6.770	18

אויסגאבע

איבערפיהרען די קראנקע קיין בוסק און צוריק —	1.012	80		
וווינונגען, בעדינונג, בעליכטונג און קליינע אויסגאבען	715	08		
בצוער, קורטאקסעס, דאקטאר און מעדיקאמענטען	2.328	95		
עסען (פולשטענדיגע אויסהאלטונג) — — —	2.661	35		
אויסגאבען בים צופאהרען קיין בוסק — — —	52	00	6.770	18
			6.770	18

פון דער בוסקער אקציע האבען גענאסען 50 קראנקע, וועלכע האבען בעקומען א פולשטענדיגע קוראציע, ווי אויך אויסהאלטונג פון ראדאם אויס ביז'ן צוריקקומען ווי צ. ב. דאס איבערשיקען די קראנקע, באנאָז, וואוינונג, בעדינונג, בעלויכטונג, צופאהרען אין באד-אנשטאלט, עסען א. ד. גל.

אויף דעם צוועק געזאמעלט ביי די אונטען-אויסגערעכענטע ליסט'ן א"ב:

ה"ה: פרעזעס אדלער איתמר, אדלער עדווארד, אורבינדער דוד, אייזמאן ישעי', אפאטאווסקי (לוב. 9), אשכנזיה.

ה"ה: בארנשטיין יחיאל, בוכמאן י. (גארבעריי). בלאטמאן דוד, בערגער שלמה, בערנימאן (לוב. 11). בעקערמאן לייזער, בערקמאן זיסל, בראווער חיים, בריעסלער אברהם.

ה"ה: גאטליב אלי ז"ל, פירמע „גאלדבערג אברהם". גאלדבערג אהרן, „גאלד-פארב ברידער", גאלדשטיין ישעי'. גאלדשטיין ירמי', גארפינקעל איתמר, גוטשטאדט אסתר, גוטשטאדט פעסי, גינצבורג נחום, פירמע „גלינקעוויטש און פרידמאן", גליקשטיין ראובן, פערוו. מיטגל. גרין יצחק.

ה"ה: דאנציגער פייוול, דיאמענט י., פירמע „דיאמענט און ראזענבערג".

ה"ה: האנצבערג בער, האפמאן פישל, הארארוויטש מענדעל, הימעלפארב הערש-לייב, הירשבערג משה, הירשזאהן מרדכי. הענדעל יעקב שמחה, הענדעל שלמה.

ה"ה: וואלמאן דוד (לובעלסקא), וואולף ראובן, וויינבערג מענדעל (קאסירער). וו. פרעזעס וויינשרויב העניך, פרוי ווייסעלפיש, ווייספוס אברהם, ווער-בער יוסף מאיר, וואודקע מ.

ה"ה: זיגמאן גבריאל, זילבערבערג י. ד., זילבערבערג פישל, זיידענשניר הערש. זעליגער קאפל, זשאבנער ד"ר.

ה"ה: טאכאקמאן יהושע, טענענבוים יוסף, טמיטלאזש שלמה.

ה"ה: לאנדאן אלעזר, לאנדוי י. מ. ז"ל, לאנדוי פ., ליטוואק יחיאל, ליכטענ-שטיין פ., וו. פרעזעס לעווי ד"ר, לעווין אהרן יוסל, לעווין ש. ג., לעסלויער יצחק מאיר, לעשטש ישראל.

ה"ה: מייער אדוו., פ' מינסקא ס., מינצבערג שלמה, מענטליק אברהם, מערין אהרן, מרגליות אברהם (ריגעק 7), מרגליות (קאזשעניעצקא).

ה"ה נייטאן יוסף, ניימאן נתן. ניימאן יהושע, נארדוויגד מרדכי.

ה"ה: סאפערשטיין אברהם, סנאטאר י., פר' סאלבע מאטעל.

ה"ה: פוקס אברהם, פינקעלשטיין וו. דר., פינקעלשטיין זיסקינד, פישמאן אברהם, פערוו. מיטגל. פישמאן יצחק (רינעק), פישמאן מלך (ווארש. 11) פעלדמאן הערש, פעניגשטיין אדוו., פערסטער יחזקאל, פערסטער מרדכי, פריד יוסף, פרידלאנד אהרן, „פרידמאן ברידער" (קילינסקי 9), פריד-מאן י. (לוב. 27), פרידמאן יוסף, פרידמאן לייב, פרידמאן משה יעקב, פרידמאן און שותפים.

ה"ה: פרזעדנאחעק נח, פר' פאזנאנסקא.

ה"ה: צוקער משה (לוב. 4), פירמע „צוקראספרזשעדאזש", צימערמאן העניך, צמח מרדכי.

ה"ה: קאלקשטיין, קאמינער מ., קאאפעראטיווע קאסע (לוב. 23)' קאאפעראטי-ווע באנק (פלאץ 3 מאי 2), קארמאן אברהם און זיהן, קארמאן דוד, קאר-מאן ד"ר, קארמאן מאטל, קארמאן שמערל, קויפמאן יהודא, קורץ ברי-דער, קינצלער, קיילער מאגיסטער, קירשענבוים יונה, קליינמאן משה, קליינערט אדאלף, קעלערווארם ד"ר, קעניגסבערג יוסף, קעסטענבערג שמואל, קרימילאווסקי יאלף.

ה'ה: ראזענבערג יצחק מאיר, ראזענבערג ירמי, ראזענבערג נח, ראטבלאט אייזיק, ראטענבערג יעקל, ראיאל יצחק מאיר, פרוי ראפאלאוויטש' פיר-מע „רובינשטיין משה" (גיסעריי) רווישיצקי זיגרעל, רייך בנימין, רייטער שמעלק, ריכטמאן קלמן.

ה"ה: שטיינמאן יהושע, סעקרעטאר שענדעראוויטש נ. ד"ר.

די פערוואלטונג פון דער הילפ'ס-געזעלשאפט „עזרה" דריקט דורך דעם וועג אויס דעם טיפסטען דאנק די ה"ה דאקטוירים, וועלכע האבען אהן שום מאטעריעלען נוצען קוואליפיצירט די קראנקע, וועלכע נויטיגען זיך אין קוראציע, ווי אויך די אויבענדערמאנטע שפענדערס פאר דער ערמעגליכונג פון אדורכפיהרען אזא וויכטיגע הילפ'ס-אקציע.

בעמערקונג: קוויטירונגען אויף די דערהאלטענע שפענדונגען איז געווארען אבגעשיקט באלד נאכ'ן איינפליסען דאס געלר אין סעקרעטאריאט.

הילפ'ס-געזעלשאפט „עזרה"

אין ראדאם.

(—) פרעזעס איתמר אדלער

(—) סעקרעטאר ד"ר נ. שענדעראוויטש.

40% ביליגער!

די נייעסטע — פאסאנען פון פאלגענדע מאטעריאלען: **מעבעל**

וונגערסקע יעשאן, זלאטא בוטשע, פיראמירען, זשעברא, מאכאן אין יעשאן.

——— אויף גוטע בעדינגונגען. ———

דאס אלעס ווערט אויס-געפערטיגט ביי דער פירמע **קליין, זשעראמסקי 26**

Państwu CUKIER z powodu zgonu

Ich OJCA b. p. **Mojżesza**

szczere współczucie wyraża

Fiszek Fiszman